

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

# **СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ**

Методичні рекомендації

Харків – 2024

УДК 141.7:101.8:165.0:141.72:130.2

С 91

**Рецензенти:**

**О. М. Перепелиця** – доктор філософських наук, професор кафедри теоретичної і практичної філософії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

**М. М. Карпіцький** – доктор філософських наук, доцент кафедри здоров'я тварин і екології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

+

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради  
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна  
(протокол № 9 від 18 червня 2024 року)*

**Сучасна філософія : методичні рекомендації / укладач І. В. Льїн. – Харків : ХНУ  
С 91 імені В. Н. Каразіна, 2024. – 28 с.**

Методичні рекомендації з курсу «Сучасна філософія» містять опис і структуру навчальної дисципліни, зміст лекційних тем, завдання для самоконтролю, залікові питання та літературу. Для студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів.

**УДК 141.319.8-055.1/.3(072)**

© Харківський національний університет  
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Льїн І. В., уклад., 2024

## ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Структура навчальної дисципліни .....	4
3. Теми та зміст лекцій.....	5
4. Завдання для самоконтролю.....	14
5. Залікові питання .....	22
Література .....	23

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Сучасна філософія» є надання студентам засобів для глибокого розуміння сучасних філософських дискусій та напрямків сучасної філософії. В рамках курсу студенти знайомляться з різноманітними течіями філософської думки в рамках метамодерну, а саме, із спекулятивним реалізмом, акторно-мережевою теорією, постгуманістичним фемінізмом та акселераціонізмом, досліджуючи ключові їхні концепції та проблеми, що становлять актуальні виклики сьогодення з огляду на повернення матеріалістичної, онтологічної думки в філософії, а також показуючи зв'язки сучасних філософій з феноменологією, постгуманізмом, марксизмом, модерною та домодерною філософією.

Основною метою є формування (пост/мета)критичного мислення стосовно складних філософських проблем, а також навчання студентів застосовувати здобуті знання у практичній та науковій діяльності. Крім того, курс спрямований на розвиток аналітичних та аргументаційних навичок, необхідних для успішного розв'язання складних проблем метамодерної сучасності.

Після успішного завершення курсу, студенти будуть мати глибоке розуміння основних концепцій сучасної філософії, вміти критично аналізувати текстовий матеріал, а також застосовувати філософські підходи у розв'язанні реальних проблем суспільства.

## 2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Кількість годин
Тема 1	Передумови виникнення та особливості розвитку сучасної філософії	16
Тема 2	Акторно-мережева теорія Бруно Латура	14
Тема 3	Спекулятивний матеріалізм Квентіна Мейясу	14
Тема 4	Об'єктно-орієнтована онтологія Ґрема Гармана	14
Тема 5	Асамбляж, тіла та об'єкти Мануеля Деланди	16
Тема 6	Акселераціонізм Ендрю Кальпа, Реза Негарестані, Ніка Ленда	16
Тема 7	Постгуманістичний фемінізм Розі Брайдотті, Астріди Найманіс	16
Тема 8	Посткритичне читання	14
<b>Усього</b>		<b>120</b>

### 3. ТЕМИ ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

#### ТЕМА 1. Передумови виникнення та особливості розвитку сучасної філософії

Стан метамодерна: діалог модерну і постмодерну, четверта промислова революція, повернення історії, нові громадські рухи, постіронія, постістина, перевідкриття тілесності, афекту. Робін ван ден Аккер та Тимотеус Вермюлен про появу метамоденізму. Ганзі Фрайнахт про політичний метамодернізм. Сучасна філософія характеризується критичним, рефлексивним відновленням метанарративів: децентрація людського, новий емпіризм як відстеження поверхневих зв'язків без пояснення, телеології, сутності. Франсуа Ларуель про не-філософію. Переосмислення феноменологічного призову «Назад до речей!» як принцип нового матеріалізму, але без примату свідомості, розуміння, тотальності, людяності. Трансформації капіталізму: нове варварство (антропоцен-капіталоцен, згортання глобалізації), «темна Просвіта» (фундаменталізм, постістина) або подолання капіталізму за допомогою інтенсифікації його технологічного розвитку (штучний інтелект і виробництво вільного часу, суспільство без нестачі, досягнення матеріального достатку і «повністю автоматизованого комунізму класу люкс»)? Умови виникнення сучасної філософії: а) вплив постколоніальної філософії на західно-центричні концепції суспільства; б) виникнення та розвиток нейронаук, біотехнологій та нове розуміння тілесності; в) антропоцен та зміна клімату як фактори підриву соціоцентризму; г) зв'язок неоліберального капіталізму та політичного популізму з постмодерністським консерватизмом та релятивізмом. Критичні рецепції феноменології, франкфуртської школи, (пост-)структуралізму та сучасними філософами. Онтологічний переворот.

Новий матеріалізм. На відміну від нав'язливої постмодерністської орієнтації на тексти, дискурс, соціальні практики та людську смертність, нові мислителі повертаються до реальності як такої. Леві Брайант, Нік Срнічек і Греєм Гарман про континентальну, постмодерністську філософію, де було прийнято зосереджуватись на аналізі дискурсу, тексту, культури, свідомості, влади чи ідеях як того, що конститує реальність. Квентін Мейясу про «кореляціонізм» як антиматеріалістичну пастку постмодерної, континентальної філософії.

Джерела сучасної філософії: постгуманізм, філософія Алена Бадью, феноменологія, філософія Жюльєн Дельоза та Фелікса Гваттарі

## ТЕМА 2. Акторно-мережева теорія Бруно Латура

Принцип ірредукціонізму: «Нічого не можна зводити ні до чого іншого, нічого не можна вивести з нічого іншого, все може бути пов'язане з усім іншим». Відмінність «фактів» та «цінностей», поряд із відмінностями «наука» та «політика», «природа» та «суспільство», «природне» та «штучне», «людське» та «технологічне», є складовими частинами режиму Модерну, тобто, практики й культури західних суспільств від XVI століття. Дихотомії Модерну ніколи не були втілені сповна, оскільки постійно виявлявся взаємозв'язок, гібридність сторін усіх цих дихотомій. «Факти» та «цінності», як й «наука» та «політика», позначають різні способи організації одного й того самого - спільного світу; наука, як і політика, дає змогу додати до дискусій, до організації планетарного співжиття нові голоси.

Поняття космополітики вказує на те, що ми живемо в «гібридному світі», а отже, слід зважати на голоси та проблеми, що виникають навколо різних акторів - людських й нелюдських, уявних та реальних тощо.

Актори: не лише люди, а й будь-які сутності, що впливають на світ (речі, тварини, ідеї). Мережі: динамічні зв'язки між акторами, що формують соціальний світ. Немає чіткої ієрархії між акторами, всі вони однаково важливі для розуміння мережі. Властивості акторів виникають з їхніх зв'язків у мережі. Важливість не-людських акторів у формуванні соціального світу (технології, природа). Здатність впливати є не лише у людей, а й у речей. Актори постійно «транслюють» значення один одному, щоб координувати дії. Цей процес може бути конфліктним, але він необхідний для функціонування мереж. Мережі складаються з різнорідних акторів, що не завжди сумісні. Ця гетерогенність створює динаміку та нестабільність мережі. Сила актора визначається його здатністю мобілізувати інші актори в мережі. Сила не фіксована, а постійно змінюється. Анти-есенціалізм: немає сутнісних властивостей акторів, вони конструюються в мережі. Властивості мережі не є сумою властивостей її акторів. Нові властивості виникають з взаємодії акторів у мережі.

Латур пише: «Якщо в XIX столітті було соціальне питання, то в XXI столітті - це гео-соціальне питання». Тобто, замість проблеми пролетаря, як основного агента соціального питання, ми маємо справу з гео-соціальними класами, існування і діяльність яких перебуває на перетині політики, економіки та екології.

### ТЕМА 3. Спекулятивний матеріалізм Квентіна Мейясу

Критика кореляціонізму (філософської позиції, яка стверджує взаємозалежність об'єктивної реальності і людини, тобто, без людини немає світу). Переосмислення кантівської «коперніканської революції» в якості «птолемеевської контрреволюції» через прив'язку об'єктивного світу до існування суб'єкта (що є також основою для фідейзма). Повернення до г'юмівського вчення про первинні та вторинні якості. Захист матеріалізму через аргумент щодо об'єктивного існування об'єктів, які існували задовго до появи людської свідомості (скам'янілість). Принцип необхідності контингентності: також як і світ, так і його закони можуть радикально змінитися, бути іншими, випадковість всього, що відбувається, необхідна (але підпорядковується математиці, яка єдина є доказом об'єктивності пізнання). Новий матеріалізм Мейясу стверджує гіперхаос як основу речей і їх розуміння. Будь-яке твердження про необхідність є постулатом про розумність, доцільність всього існуючого, а значить, є поверненням до кореляціонізму.

Мейясу вказує на важливість математичного знання для вибудування онтології. Математика виражає реальні якості предмета, які не залежать, не відсилають до його сприйняття живими істотами (швидкість, температура, довжина електро-магнітної хвилі тощо). Математика створює висловлювання про предмети в математичних формулах та цифрах, що дає уявлення про існування предметів до та поза існуванням людства, тим самим, фіксуючи діахронічність (часову невідповідність) між буттям та мисленням, тобто, щось може існувати до та поза існуванням мислення про це щось. Математика дає знання про контингентне, тобто про те, що може статися за межами можливих, зумовлених, прогнозованих можливостей. Математика дає децентровану думку про реальність, тобто допомагає зрозуміти абсолютну незалежність, байдужість природи, десуб'єктивність (безбожність, безглуздість) природи щодо існування людства, життя в цілому.

Абсолют - це абсолютна неможливість необхідного буття. Немає абсолютно фундаментального Розуму, Причини, Сутності речей - будь то мислимої чи немислимої. Для реалізму Мейясу все, що має сенс, - це наші раціональні знання про реально існуючий гіпер-Хаос. Ціна, яку потрібно платити за ці знання, - це відмова від нашої впевненості у метафізично виправданому, стабільному емпіричному знанні речей у собі.

## ТЕМА 4. Об'єктно-орієнтована онтологія Грема Гармана

Переосмислення гайдеггерівського «підручного» для опису об'єктів як таких. Відмова від антропоцентризму: об'єкти існують незалежно від людського сприйняття і що нелюдські об'єктні відносини спотворюють пов'язані з ними об'єкти таким же чином, як і свідомість людини. Всі об'єктні відносини, людські та нелюдські, існують на рівній онтологічній площині. Критика кореляціонізму (у союзі з Мейясу): траєкторія кореляціонізму обмежує філософське розуміння співвідношенням буття з думкою, відмовляючи в існуванні реальності, що є зовнішньою до цієї кореляції, розуміючи її як недоступну, тобто реалізується онтологічна реїфікація людського. Відмова від елімінації та абсолютизації об'єктів: елімінація об'єктів в філософії є визнанням того, що вони є ефектом чи проявом більш глибокої, сутнісної сили, відношення; абсолютизація об'єктів, тобто, визнання їх присутності в свідомості, дискурсі, мові як їх сутності, відкидаючи їх об'єктивну реальність. Збереження обмеженості: не можна досягти повного знання про об'єкт, тому що усі об'єкти спотворюють, деформують один іншого у взаємодії. Принцип вилучення: об'єкти є незалежними не лише від інших об'єктів, а й від власних якостей; не можна редукувати знання про об'єкти описом їх відношень до людей чи інших об'єктів. Рецепт гарманівської концепції: теорія «темної екології» Тімоті Мортон.

Об'єктно-орієнтована онтологія стверджує про абсолютну автономність об'єктів: «реальне», пише Гарман, «повинно мислитись як складене з автономних індивідуальних об'єктів». Однак, на думку Гармана, ця сутнісна природа об'єктів регулярно часто приховується завдяки поширеним стратегіям під-риву (*undermining*) та над-риву (*overmining*). Підривати об'єкти означає редукувати їх до матеріальних компонентів, таким чином, щоб їх справжню природу розглядали як деякий основний субстрат або споконвічний потік, або те, що Гарман просто називає «монолітним куском». надрив не враховує той надлишок, який може виникнути внаслідок (не)дій, що виходять за межі поточної конфігурації подій. Обидві ці помилки в роботі з об'єктами можуть існувати одночасно, а саме, в тому, що Гарман називає двійноривом (*duo-mining*). Схильність матеріалізму редукувати об'єкти до первинного субстрату, а також робити ці об'єкти доступними до математичного пізнання, є, на думку Гармана, є головною проблемою двійнорива. Гарман вважає, що мистецтво, а саме мистецтвознавство, - це єдина форма, яка наближає нас до природи предметів, всупереч редукуючому матеріалізму

Об'єктно-орієнтована політика відкидає претензії на політичне знання. Гарманівська онтологія виступає проти будь-якої форми політики, орієнтованої, центрованої на людину, яка розглядає політичну сферу так, ніби вона є продуктом людської природи та тільки людської історії. Об'єктно-орієнтована політика означає, що нелюдські об'єкти є вирішальними політичними суб'єктами.

## **ТЕМА 5. Асамбляж, тіла та об'єкти Мануеля Деланди**

Розробка вчення Жюльєн Дельоза і Фелікса Гваттарі про асамбляж. Всі асамбляжі є сингулярностями, історично і індивідуально унікальними, а не елементами загального виду, роду. На відміну від акторно-мережевої теорії, елементи асамбляжа залишаються автономними і незалежними від асамбляжа. Кожен елемент асамбляжа може сформувати нові відносини. При цьому структура асамбляжа залежить від взаємин його елементів. На відміну від Дельоза і Гваттарі, Деланда вважає, що асамбляж володіє об'єктивним існуванням по відношенню до людини. Соціальна онтологія включає в себе нелюдські агенти, процеси індивідуації атомів, генів і біологічних видів. Теорія асамбляжа є горизонтальною, матеріалістичною онтологією іманентності: горизонтальною, оскільки онтологічний статус всіх асамбляж однаковий, а іманентною тому, що всі асамбляжі знаходяться на одному онтологічному горизонті, а не ззовні, на трансцендентному рівні існування. Така онтологія є неієрархічною. Вся об'єктивна реальність складається з асамбляжів, асамбляжів асамбляжів тощо. Всі асамбляжі характеризуються двома змінними параметрами: перший кількісно визначає територіалізацію (стабільність, кордони, визначеність асамбляжа) і детериторіалізації (нестабільність, невизначеність, вихід за межі), а інший – рівень кодування та декодування.

Асамбляж ніколи повністю не актуалізується: машина чи людське суспільство не тільки перевищує наше уявлення про них, але й повинно перевищувати будь-яку його актуалізацію. Асамбляж, як правило, має зворотну (ретроактивну) дію на власні частини. Емерджентний асамбляж може мати причинний вплив на речі, окрім її власних частин. Асамбляж може генерувати нові частини.

Причинність та каталіз. Лінійна причинність говорить сама за себе: одна і та ж причина щоразу призводить до аналогічного наслідку. Навпаки, каталізатори просто сприяють певній реакції, а не автоматично спричиняють їх: наприклад, цигарка тільки каталізує рак легенів, оскільки не всі курці захворюють на рак, і не всі ракові пацієнти були курцями.

Проти універсалій. Реіфіковані узагальнення, наприклад, «держава», повинні бути замінені. Крім громад, множина взаємодіючих осіб може породжувати інституційні формування, що мають такі емерджентні властивості, як законна влада.

Філософія Деланди дозволяє зрозуміти складну організованість усіякого цілого як асамбляжу та взаємовідносин асамбляжів.

## ТЕМА 6. Акселераціонізм Ендрю Кальпа, Реза Негарестані, Ніка Ленда

Акселераціонізм – це термін, який визначає вчення сучасних філософів, що визнають ключову роль технологій в розвитку капіталізму на шляху вивільнення людства від капіталізму (лівий акселераціонізм) або звільнення капіталізму від людства, інтенсифікацію деградації через радикалізм та тероризм (правий акселераціонізм). Розвиток вчення Дельоз і Гваттарі про детериторіалізацію капіталу. Там, де Дельоз і Гваттарі зрештою стверджували про обережне прискорення капіталізму, щоб уникнути повного знищення людства, Нік Ленд виступає за абсолютний процес прискорення, акселерації та детериторіалізації, визначаючи капіталізм у якості універсального агента історії. Капіталізм, на його думку, не має зовнішньої межі, він підкорив життя та біологічний інтелект поза межами людських очікувань. Деретуляція, приватизація та коммодифікація неоліберального капіталізму призведуть до руйнування будь-якої стратифікації всередині суспільства, породжуючи в процесі нечувані результати. Тільки капіталістична акселерація може породжувати глобальний перехід до неперевіршеної технологічної сингулярності. В такій інтерпретації капіталу навіть сама людина може бути відкинута як перепона для руху абстрактного планетарного інтелекту. Завдяки прискоренню глобального капіталізму людина буде розчинена в технологічному апофеозі, фактично переживаючи самогубство себе як виду. Звідси, концепції Ленда про «темну Просвіту» та «неореакцію». Епістемний акселераціонізм – це неораціоналістична філософія, програма «максимізації раціональних здібностей» через аналіз проявів та ефектів штучного інтелекту на людину та суспільство. Концепція «темного Дельозу» Ендрю Кальпа. Кальп знаходить таємну мережу посилення на жорстокість, зовнішній терор та сором бути людиною, щоб актуалізувати опозицію Дельоза проти сьогоденного світу. Кальп пропонує визначати те, що нестерпно у цьому світі у якості поштовху до роздумів та для створення конспіративного комунізму. Що стосується правого акселераціонізму Ленди, який базується на лібертарній одержимості ринками, приватною власністю та корпоратистською державою, Кальп вважає, що ці три речі не репрезентують максимум детериторіалізації, а навпаки є абсолютною основою для будь-якого способу капіталістичної ретериторіалізації. Кальп критикує «радісні» онтології Латура, Деланди та Гармана. На його думку, існують дві сторони цього «канону радості», а саме, коннективізм та продуктивізм. Коннективізм є результатом певного образу думки, завдяки якому світ постає як єдина відкрита мережа становлення. Наведемо приклади цього вчення: хаософія Гваттарі, яка перетинає трансверсальні лінії між молекулярними суб'єктами в процесі становлення, спінозизм радісних випадковостей, організованих на площині іманентності для

збільшення сили тіла, а також плоска онтологія асамбляжів, які створюють гармонійні мережі сингулярностей. Продуктивізм є результатом автореферентної логіки «виробництва заради виробництва», «виробництва виробництва», яка приймається у якості інтелектуальної або політичної мети. З точки зору, наприклад, Негарестані, можна сказати, що ми живемо в період стирання, що наші світи одночасно деконструюються та реконструюються шляхом нової дедоместифікації та деколонізації людини в постлюдину чи деперсоналізовану працю в контексті глобальних економічних мереж, ринків глобального капіталізму.

## ТЕМА 7. Постгуманістичний фемінізм Розі Брайдотті, Астріди Найманіс

Фемінізм без меж європоцентризму, колоніалізму, расизму та людського взагалі. Завданням постгуманістичної феміністичної теорії є спрядування Європи до постгуманістичного проєкту «становлення-меншиною» або становлення-номадою, що передбачає опір націоналізму, ксенофобії та расизму. Постантропоцентричний поворот проблематизує антропоцентричні звички мислення, критикує політику «натуралізованих» нелюдських Інших, і тому вимагає більш радикальний відрив від припущення про людську унікальність. Постгуманістичний фемінізм це фемінізм зої (zoe - життя): нелюдські форми життя, становлення-землею (геоцентричність) або становлення-непримітним (зооцентричність) тягнуть за собою кардинальний розрив з усталеними моделями мислення (натуралізація) та вносять радикально іманентний реляційний вимір філософування. Номадична філософія постгуманістичного фемінізму полягає у визнанні радикальної іманентності, включеності, тілесності, інтегрованості в природні процеси самоорганізації. Сексуальність осмислюється як творча онтологічна сила, яка не може бути адекватно вміщена в дихотомічне розуміння гендеру, де вона визначається як соціальна конструкція відмінностей між статями, але, скоріше, здатна на детерриторіалізацію гендерної ідентичності та суспільних інститутів. Постгуманістична феміністична феноменологія Астріди Найманіс: реінтерпретація тілесності у Моріса Мерло-Понті. Феноменологія води, водних тіл, водних людських-нелюдських форм існування. Переосмислення людини як водного тіла – це не лише експеримент щодо її тілесності, але й свідчення феміністичної прихильності відстежувати маргінальність та несправедливість, а також взаємозв'язки, радість, що породжуються нашими/іншими водними тілами.

Постгуманістичний фемінізм дозволяє інтерпретувати тіла як функціонуючі одночасно в різних взаємозалежних регістрах: від біологічних чи хімічних до технологічних, соціальних, політичних та етичних. Тіла, - включаючи водні тіла, - живуть як над, так і нижче рівня людської особистості, яка розуміється в контексті ліберального гуманізму, тобто критерієм тут є людська просторово-часове сприйняття.

На думку Брайдотті, постантропоцентрична феміністська теорія є підґрунтям для критики зарозумілості антропоцентризму та «винятковості» Людини як трансцендентальної категорії, але вона також повинна зіткнутися з деякими найважливішими проблемами, зокрема, людською суб'єктністю у етичному та політичному плані та специфічністю людської мови. Політична економія біогенетичного капіталізму викликає якщо не стирання, то хоча б розмивання відмінності між людським видом та іншими видами, якщо мова йде про отримання прибутку від них. Насіння, рослини, тварини та бактерії вписуються в цю логіку ненаситного споживання поряд з різними зразками людства. Унікальність Антропоса суттєво і явно зміщена децентрована цим рівнянням.

## ТЕМА 8. Посткритичне читання

Бруно Латур про банальність критики. Читання в несучасній філософії передбачає роздвоєність тексту на помилкове явище і справжню сутність. Ріта Фельскі про критичне та посткритичне читання. Від конспірології читання до відслідковування емпіричних зв'язків в тексті та між текстами, від глибинного до поверхневого читання. Посткритичне читання пов'язується з горизонтальною, матеріалістичною акторно-мережевою теорією, що відслідковує видимі, емпірично фіксовані дії та зв'язки акторів - людських і нелюдських - не дереалізуючи, а визнаючи їхню здатність до створення теорій власної діяльності та зв'язків. Посткритичне читання дасть змогу уникнути меж параноїдального, критичного читання, залишаючись вірним тексту, висловлюючи ефекти й афекти тексту, його можливість створювати нові зв'язки та відносини в дійсності. Посткритичне читання звертається до тексту для святкування співтворчості, акцентуючи на тому, що робить текст із читачем, як цей текст може відкрити читачеві реальність, зв'язати його з іншими читача за посередництвом смислів і значень, що продукуються в діалозі читача і тексту. Читання виявляється експериментальною, творчою процедурою роботи з поверхнею тексту, з тими словами і значеннями, що інкорпоровані в тексті та з'являються в діалозі з читачем.

В сучасному світі філософи все більше стикаються із текстами в електронній формі. Кількість зацифрованих праць та публікація нових праць в електронному форматі збільшується в геометричній прогресії. Мова йде не тільки про вітчизняну, але, що набагато важливо, й світову філософську думку. В таких умовах спиратися тільки на аналіз канонізованих класиків та деяку кількість коментаторів – це значить обмежувати власний діапазон думки, а значить, обмежувати, редукувати світ до власної обмеженості. Крім того, така практика не є виправданою в умовах, коли електронні тексти можна обробляти та аналізувати завдяки комп'ютерам. Спосіб виробництва та маніпулювання текстами змінився, став технологічно-опосередкованим, постгуманістичним, але філософи все ще використовують антропоцентричні форми обробки та аналізу цих текстів. Втім, для цього є відповідний базис: критичне читання, яке працює з обмеженим каноном текстів, шукає в них приховану сутність, дискурси домінування, репресії, або деконструюють їх. Тобто, після звуження текстової бази філософ подвоює це звуження, редукуючи обмежений канон текстів до власних упереджень, теоретичних уподобань, схем недовіри до автора, тексту, метафори, знаку тощо. Тому потрібно розробляти сучасні форми читання разом із сучасною філософією.

## 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Поясніть наступне висловлювання:

1. Метамодернізм коливається між модерним ентузіазмом та постмодерною іронією, між надією та меланхолією, між наївністю та знанням, емпатією та апатією, єдністю та множинністю, тотальністю та фрагментарністю, чистотою та неоднозначністю (Тімотеус Вермюлен).

2. Метамодернізм - це те, що ми отримуємо, коли беремо стратегії, пов'язані з постмодернізмом, продуктивно тиражуємо та обертаємо їх на себе. Це потягне за собою порушення символічної системи постструктуралізму, створення генеалогії генеалогій, деконструкцію деконструкції та терапію для терапевтичної філософії (Джейсон Джозефсон Сторм).

3. Політичний метамодернізм побудований навколо однієї центральної ідеї. Найкращий шлях до гарного майбутнього суспільства - це особистий розвиток та психологічне зростання. А люди розвиваються набагато краще, якщо ви задовольняєте їхні найпотаємніші психологічні потреби. Отже, ми шукаємо "глибше" суспільство; цивілізацію більш соціально пристосовану, емоційно розумну та екзистенційно зрілу. Політичний метамодернізм покликаний перевести нас із «модерного» етапу розвитку суспільства (ліберальна демократія, партійна політика, капіталізм, держава загального добробуту) на наступний «метамодерний» етап розвитку. Він має на меті перевершити ліберальну демократію як політичну систему, перевершити всі політичні партії та їхні ідеології, перевершити капіталізм як економічну систему, а також перевершити та замінити нашу нинішню державу загального добробуту. (Ганзі Фрайнахт).

4. Кореляціонізм - ідея, згідно з якою ми завжди маємо доступ лише до співвідношення між мисленням та буттям, й ніколи не можемо розглядати один з цих термінів окремо від іншого (Квентін Мейясу).

5. Замість того, щоб сміятися чи посміхатися над питаннями на кшталт «Звідки ми прийшли?», «Чому ми існуємо?», варто замислитися над тим дивовижним фактом, що відповіді «З нічого. Ні для чого» дійсно є відповідями, тим самим усвідомлюючи, що це дійсно були питання - і до того ж чудові питання. Таємниці більше немає, але не тому, що більше немає проблеми, а тому, що більше немає підстав (Квентін Мейясу).

6. Мені здається, що протягом всієї історії філософії одним із способів відрізнити революціонера від реакціонера є те, що останній завжди стверджує, що існує 1) необхідний порядок ... у соціальному світі та що, отже, 2) соціальний світ не може бути організований інакше. Іншими словами, реакціонер завжди стверджує, що соціальний світ є або природним, або божественно визначеним. Революціонер, навпаки, завжди стверджує, що соціальний світ є умовним або що все може бути інакше, що наші ідентичності, класи, способи виробництва є, як ви кажете,

«історичними». Я так розумію, що коли Бадью, Мейясу (й, до речі, я сам!) цікавляться контингентністю, щоб обґрунтувати саме цю тезу: світ не обов'язково має бути таким! (Леві Брайант).

7. Світ - це не суцільний континент фактів, скроплений кількома озерами невизначеності, а величезний океан невизначеності, поцяткований кількома острівцями відкаліброваних та стабілізованих форм (Бруно Латур).

8. Використовуючи гасло акторно-мережевої теорії, ви повинні «слідувати за самими акторами», тобто намагатися наздогнати їхні часто дикі інновації, щоб дізнатися від них, яким стало колективне існування в їхніх руках, які методи вони розробили, щоб зробити його спільним, які пояснення найкраще описують нові асоціації, які вони були змушені створити (Бруно Латур).

9. Факти залишаються достовірними лише тоді, коли вони підтримуються спільною культурою, інституціями, яким можна довіряти, більш-менш пристойним суспільним життям, більш-менш надійними засобами масової інформації (Бруно Латур).

10. Слово «модерний» позначає два набори абсолютно різних практик, які повинні залишатися окремими, якщо вони хочуть залишатися ефективними, але останнім часом їх почали плутати. Перша група практик, шляхом «трансляції», створює суміші між абсолютно новими типами істот, гібридами природи та культури. Друга, шляхом «очищення», створює дві абсолютно різні онтологічні зони: людських істот, з одного боку, та не-людей, з іншого (Бруно Латур).

11. Об'єкт не можна підміняти знанням! Об'єкт не можна переяразувати, так само, як не можна перефразувати метафору. За що я так люблю архітектуру та мистецтво, й що, як мені здається, подобається в моїй роботі деяким практикам у цих галузях, так це за те, що в архітектурі та мистецтві ви, швидше за все, зазнаєте невдачі, якщо ваші творіння можна адекватно перефразувати в термінах якогось знання (Грем Гарман).

12. Надриваючи філософії кажуть, що об'єкти наївні, тому що вони марно позиціюються як субстрати, що лежать за тим, що дано більш безпосередньо. Це можуть бути образи у свідомості. Це можуть бути відношення, події або пучки якостей. Кореляціонізм - це лише один із типів філософії надриву, хоча він є найпоширенішим типом за останні два століття. Існує також просто реляціонізм. Я сам (як і Мейясу) вважаю, що Латур не є кореляціоністом, хоча можна стверджувати протилежне, не будучи смішним; у Латура, безумовно, є кореляціоністські моменти («мікроби не існували до Пастера»). Але має бути абсолютно ясно, що Вайтхед не є кореляціоністом. Проте він все ще залишається надривачем об'єктів (Грем Гарман).

13. Підривні філософії кажуть, що об'єкти наївні, тому що вони недостатньо глибокі. Існує щось глибше за об'єкти. У крайньому разі, це

може бути «Єдине». У менш екстремальних випадках, це може бути якась доіндивідуальна сфера. Або це можуть бути атоми; або вода чи повітря, якщо вже на те пішло. Всі досократівські філософії є підривними філософіями, але існують й більш пізні версії цього варіанту (Грем Гарман).

14. Радикальною є будь-яка філософія, яка просуває твердження, що «об'єкт не є нічим більшим за один або кілька термінів, яким він може бути протиставлений»: наприклад, «об'єкт є нічим більшим за один або кілька термінів, яким він може бути протиставлений». Радикальне заперечення «відмінності між об'єктом та суб'єктом»; «розколу між об'єктами та відношеннями»; «окремих автономних сутностей у реальному світі на користь первинного цілого»; «будь-якої відмінності між об'єктом та його рухомими випадковостями»; того, що «об'єкт відрізняється від своїх якостей»; що «інтенційний об'єкт відрізняється від свого гуссерлівського ейдосу - від суми істотних якостей, яких він потребує для того, щоб бути призначеним як те, чим він є»; «що об'єкт відрізняється від своїх частин». Вони радикальні, оскільки всі намагаються «ідентифікувати єдиний корінь, корінь реальності як цілого» (Грем Гарман).

15. Поняття гіпер-хаосу - це ідея часу, настільки повністю звільненого від метафізичної необхідності, що його ніщо не стримує: ні становлення, ні субстрат. Цей гіпер-хаотичний час здатен творити та руйнувати навіть становлення, безпричинно породжуючи нерухомість чи рух, повторення чи творення (Квентін Мейясу).

16. Все можна уявити як контингентне, залежне від людського тропізму, все, окрім самої контингентності. Контингентність, й тільки контингентність, є абсолютно необхідною: фактуальність, й тільки фактуальність, є не фактичною, а вічною. Фактичність не є фактом, не є ще одним фактом у світі. І це ґрунтується на чіткій аргументації: Я не можу скептично ставитися до оператора стосовно будь-якого скептицизму (Квентін Мейясу).

17. Мій проєкт має на меті вирішити проблему, яку я не розв'язав у "Після кінцевості", це дуже складна проблема, яку я не можу строго викласти тут, але яку я можу підсумувати в цьому простому питанні: чи можливо вивести, почерпнути з принципу фактуальності, здатність природничих наук пізнавати за допомогою математичного дискурсу реальність саму по собі, під якою я маю на увазі наш світ, фактуальний світ, яким він є насправді, створений Гіпер-хаосом, і який існує незалежно від нашої суб'єктивності? Відповідь на це дуже складне питання є умовою справжнього розв'язання проблеми походження, і це становить теоретичну довершеність моєї теперішньої роботи (Квентін Мейясу).

18. Наука відкриває час, який не лише не потребує свідомого часу, але й дозволяє останньому виникати у визначеній точці у власному потоці. Мислити науку - це мислити статус становлення, який не може бути

корелятивним, оскільки корелят знаходиться в ній, а не вона в кореляті. Отже, виклик полягає в наступному: зрозуміти, як наука може мислити світ, в якому сама просторово-часова даність виникла в часі та просторі, які передували кожному різновиду даності (Квентін Мейясу).

19. Творчість спекулятивних реалістів від самого початку дуже цікава для мене, та й вони іноді на мене посилаються. Розрив з ідеалістичною традицією у сфері філософських досліджень є дуже необхідним сьогодні. До питання реалізму та матеріалізму ми повернемося пізніше. Це дуже складне питання. Спекулятивно-реалістична позиція - це позиція, де відправною точкою філософії є не відношення між суб'єктом та об'єктом, або суб'єктом та світом та інше, або те, що Квентін Мейясу називає кореляціонізмом (Ален Бадью).

20. Але яким є революційний шлях? Чи є він взагалі? Вийти зі світового ринку, як радить країнам Третього світу Самір Амін, курйозно відроджуючи фашистське «економічне рішення»? Чи, можливо, піти в протилежному напрямку? Піти ще далі, тобто в русі ринку, розкодування та детериторіалізації? Бо, можливо, потоки ще недостатньо детериторіалізовані, недостатньо декодовані, в контексті теорії та практики дуже шизофренічного характеру. Не виходити з процесу, а йти далі, «прискорювати процес», як казав Ніцше: в цьому питанні правда полягає в тому, що ми ще нічого не бачили (Жиль Дельоз та Фелікс Гваттарі).

21. Акселераціонізм суперечить консерватизму, традиційному соціалізму, соціал-демократії, екологізму, протекціонізму, популізму, націоналізму, локалізму та всім іншим ідеологіям, які намагаються уповільнити або повернути назад вже надзвичайно руйнівний, здавалося б, стрімкий темп змін у сучасному світі (Енді Бекетт).

22. Здається, у прихильників акселерації завжди є відповідь. Якщо капіталізм розвивається швидко, вони кажуть, що йому потрібно рухатися швидше. Якщо капіталізм натикається на перешкоду і сповільнюється – як це сталося після фінансової кризи 2008 року – вони кажуть, що його потрібно підштовхнути (Бенджамін Нойс).

23. Трансцендентальне несвідоме є автоконструюванням реального, виробництвом виробництва, так що для шизоаналізу реальне існує саме настільки, наскільки воно сконструйоване. Виробництво є виробництвом реального, а не лише репрезентації, і на відміну від кантівського виробництва, виробництво бажання Дельоза/Гваттарі не є кваліфікованим людством (це не питання того, якими є речі для нас) (Нік Ленд).

24. Життя викидається з енергетичної порожнечі та розмазується, як кірка на хаотичному нулі, як пліснява на смерті. Ця кірка також є лабіринтом - складним виходом назад до енергетичної базової лінії – і складність лабіринту полягає в тому, що життя намагається втекти від самого себе... життя саме є лабіринтом свого шляху до смерті (Нік Ленд).

25. Натомість прихильники прискорення, схоже, дотримуються ідей Пола Вірлію, який стверджує, що швидкість, а не клас, слугує новим двигуном історії. Він стверджує, що принаймні на початку двадцятого століття індустріальний «двигун пролетаріату» був витіснений новим стрімким просуванням військових, чий автомобілі, танки, ракети та літальні апарати тепер панували на землі. Війна кинула свою тінь на все суспільство з повною мобілізацією всієї нації, оскільки ферми, фабрики, університети й все, що було вдома, було спрямоване на військові зусилля. І навіть якщо війна закінчилася, основна дромологічна логіка швидкості залишилася (Ендрю Кальп).

26. Історія, таким чином, постає як акт, за допомогою якого реактивні сили заволодівають культурою або спрямовують її хід на свою користь. Тріумф реактивних сил - це не випадковість в історії, а принцип і сенс «універсальної історії». Ця ідея історичного виродження культури посідає чільне місце у творчості Ніцше: вона є аргументом у боротьбі Ніцше проти філософії історії та діалектики (Жиль Дельоз).

27. У капіталізмі існує тенденція до автоматизації праці, до перетворення речей, які раніше виконувала людина, на автоматизовані функції. Визнаючи це, єдиною утопічною вимогою може бути повна автоматизація всього та спільна власність на те, що автоматизовано. Вимогою буде 10- або 12-годинний робочий тиждень, гарантована соціальна заробітна плата, загальнодоступне житло, освіта, охорона здоров'я і так далі. Можливо, деяку роботу все ще доведеться виконувати людям, наприклад, контроль якості, але вона буде мінімальною (Аарон Бастані).

28. Криза гуманізму означає, що структурні «інші» сучасного гуманістичного суб'єкта з новою силою заявляють про себе в постмодернізмі. Історичний факт полягає в тому, що великі визвольні рухи постмодернізму рухаються й підживлюються «іншими», що відроджуються: рух за права жінок, антирасистські та деколонізаційні рухи, антиядерні та екологічні рухи - це голоси структурних «інших» сучасності. Вони неминуче знаменують собою кризу колишнього гуманістичного «центру» або домінантної суб'єктної позиції і не просто антигуманістичні, а й виходять за його межі в абсолютно новий, постгуманістичний проєкт (Розі Брайдотті).

29. Пост-антропоцентричний відхід від ієрархічних відносин, які привілейовано ставили "людину", вимагає певної форми відчуження та радикального репозиціонування з боку суб'єкта. Найкращий спосіб досягти цього - через стратегію розототожнення або критичного дистанціювання від домінуючого бачення суб'єкта. Де-ідентифікація передбачає втрату звичних звичок мислення та репрезентації, щоб прокласти шлях до творчих альтернатив. Дельоз назвав би це активною "детериторіалізацією". Расові та постколоніальні теорії також зробили важливий внесок у методологію та політичну стратегію розототожнення (Розі Брайдотті).

30. Життя - це бажання, яке, по суті, спрямоване на самовираження й,

відповідно, працює на ентропійній енергії: воно досягає своєї мети, а потім розчиняється, як лосось, що пливе вгору за течією, щоб розмножуватися, а потім вмирає. Отже, бажання померти можна розглядати як протилежність та інший вираз бажання інтенсивно жити. Наслідок є більш оптимістичним: між Еросом та Танатосом не тільки не існує діалектичної суперечності, але ці дві сутності насправді є однією життєвою силою, яка прагне досягти власної самореалізації. Постлюдський вітальний матеріалізм зміщує межі між життям та смертю (Розі Брайдогті).

31. Якщо нові войовничі дискурси про нібито вищість Заходу виражаються в термінах спадщини секулярного гуманізму, а найзапекліша опозиція до них набуває форми постсекулярних практик політизованої релігії, то де може бути місце для антигуманістичної позиції? Бути просто світським означало б бути співучасником неоколоніальних західних зверхніх позицій, в той час, як відкидання спадщини Просвітництва було б внутрішньо суперечливим для будь-якого критичного проєкту. Зачароване коло душить (Розі Брайдогті).

32. Ми всі є водними тілами. Уявлення про втілення як про водність суперечить розумінню тіла, яке ми успадкували від домінуючої західної метафізичної традиції. Бувши водними, ми відчуваємо себе не стільки ізольованими сутностями, скільки океанськими вихорами: я - особливий, динамічний вихор, що розчиняється у складній, плинній циркуляції. Простір між нами та іншими водночас далекий, як первісне море, й водночас ближчий, ніж наша власна шкіра - сліди того самого океанічного початку все ще циклічно пронизують нас, лише призупиняючись у вигляді тілесної речі, яку ми називаємо моєю. Вода знаходиться між тілами, та між тілами, перед нами та поза нами, але водночас вона є й самим цим тілом. Наші зручні категорії мислення починають розчинятися. Вода обплутує наші тіла відносинами дарування, боргу, крадіжки, співучасті, відмінності та спорідненості (Астріда Найманіс).

33. Вода протікає крізь та попри відмінності. Вода не вимагає від нас підтвердження ані незвідності відмінності, ані матеріального зв'язку. Вода протікає між, як і те, і інше: нова гідро-логіка. Яку етику та політику я міг би культивувати, якби визнав, що непізнаваність іншого все ж протікає крізь мене - так само, як і я крізь неї? Вода належить до різновиду інакшості, або того, що Гаятрі Чакраворті Співак колись назвала "планетарністю" - вона є і в нас, і поза нами (Астріда Найманіс).

34. У політичному та активістському сенсі ми повинні приділяти більше уваги воді, злочинам, що відбуваються в океанах - на хвилях і під ними, - які залишаються поза увагою і поза думкою, незалежно від того, чи стосуються ці злочини катувань мігрантів, які тікають морем, чи руйнування дна океану через глибоководний видобуток корисних копалин. «Вода» просить нас звернути увагу на цю офшорну планетарність (Астріда Найманіс).

35. Посткритичне читання - це справа приєднання, звірення, узгодження, складання - встановлення зв'язків між речами, які раніше не були пов'язані. Ідеться не про занурення в глибини чи окреслення поверхонь, - ці просторові метафори втрачають більшу частину своєї привабливості, - а про творення чогось нового, у чому роль читача настільки ж важлива, як і роль тексту. Інтерпретація стає спів-виробництвом між акторами, що виявляє нові речі, а не нескінченним роздумом про приховані значення тексту чи провали репрезентації (Ріта Фельскі).

36. Ви повинні повернути акторам можливість створювати свої власні теорії про те, з чого складається соціальне. Ваше завдання більше не полягає в тому, щоб нав'язати якийсь порядок, обмежити діапазон допустимих сутностей, навчити акторів того, що вони є, або додати рефлексивності в їхню сліпу практику. Ви маєте «слідувати за самими акторами», тобто намагатися наздогнати їхні часто дикі інновації, щоб дізнатися від них, на що перетворилося колективне існування в їхніх руках, які методи вони розробили, щоб зробити його узгодженим, які інтерпретації могли б як найкраще визначити нові асоціації, що їх вони були змушені створити. Або ми слідуємо за соціальними теоретиками і починаємо свою подорож з того, що від самого початку визначаємо, на якому типі групи та рівні аналізу ми зосередимося, або ми слідуємо шляхом самих акторів і починаємо свою подорож слідами, залишеними їхньою діяльністю зі створення та розформування груп. Слід замінити якусь загадкову структуру на цілком видимі й емпірично відстежувані об'єкти (Бруно Латур).

37. Соціальне буття не ділиться на два рівні, як нас переконують традиційні методи. Мікро-взаємодії та макро-структури - це лише два різні способи розгляду одного й того самого колективного полотна, як нитка і візерунок соціальної тканини. Саме в єдності, породженій множенням відмінностей, у стабільності, породженій нагромадженням мутацій, у гармонії, що впливає із суперечностей, у рівновазі, яка спирається на тисячі розломів, криється диво спільного існування. Якісні та кількісні методи занадто довго приховували від нас це видовище. Цифрові методи відкривають нам очі (Бруно Латур).

38. Комп'ютер братиме участь у філософських ментальних процесах у тій пропорції, у якій у них беруть участь слова як фізичні знаки. При цьому я не забуваю про два факти: по-перше, про те, що і комп'ютер - як, за визначенням, і будь-який інструмент - дає змогу людині зробити набагато більше, ніж вона могла б зробити тільки за допомогою свого тіла; по-друге, що внесок комп'ютера полягає в тому, щоб просіяти високу гору неосяжного, вичерпати глибоку річку випадкового і незначного, словом панувати над величезними масами найпростіших елементів (о. Роберто Буса).

39. Потреба в автоматизації мови впливає з необхідності розвитку аналізу мови. Такий аналіз є вельми виснажливим через масштабність і мінливість матеріалу, а також через можливість проведення нескінченної безлічі досліджень на його основі. Якщо розрізняти чисті та прикладні науки, то можна скласти список тих чистих наук, які сьогодні потребують великої кількості та легкого доступу до документації досліджуваного ними матеріалу. Це: лінгвістика і семантика; філологія і граматики; раціональна, експериментальна і медична психологія; філософія (о. Роберто Буса).

40. Числа лежать в основі мови (як би радів Піфагор, якби був живий!), так само як пропорції вимірів і зв'язки відношень складають кістяк форми і краси. Лінгвістична статистика, яку наш Даванзаті використовував кілька сотень років тому, заслуговує на більшу увагу, тому що число, як і раніше, залишається основою ідей і логіки, як це демонструє символічна логіка і логіка висловлювань, так само як воно належить до субстанції основи і джерела буття, як показує католицька тринітарна теологія (о. Роберто Буса).

41. Деякі люди обирають слова, виходячи з їхньої здатності визначати речі, інші - винятково через їхній естетичний ефект, чи то фонетичний, чи то семантичний, чи то задля взаємозв'язку та ритму. Однак на глибшому рівні граматичні та синтаксичні структури, здається, проростають із несвідомого коріння, що жило людське життя в його еволюції у Всесвіті, де воно було активним такий короткий час, подібно до амеби в її культурному середовищі! Коріння мови слід шукати в галузях людської поведінки, недоступних для виховання й самоконтролю, оскільки вони запрограмовані й керовані винятково тим, що лежить в основі нашої фізіології та сумного й неминучого змішання фізіології й патології (о. Роберто Буса).

## 5. ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ

1. Стан метамодерну: соціальні та гносеологічні передумови сучасної філософії.
2. Онтологічний поворот у сучасній філософії.
3. «Новий матеріалізм», спекулятивний реалізм проти ідеалізму та постмодернізму.
4. Соціологія соціального vs. соціологія асоціацій Б. Латура.
5. Поняття актору та мережі Б. Латура.
6. Нелюдське в філософії Б. Латура.
7. Поняття доісторичного у філософії К. Мейясу.
8. Поняття та критика кореляціонізму у філософії К. Мейясу.
9. Принцип необхідності контингентності у філософії К. Мейясу.
10. Річ в онтології Г. Гармана.
11. Рецепція філософії М. Гайдеггера в онтології Г. Гармана.
12. Г. Гарман про спекулятивний реалізм.
13. Поняття асамбляжу в філософії М. Деланди.
14. Ідея плоскої онтології М. Деланди.
15. Рецепція ідей Ж. Дельоза в матеріалістичній онтології Мануеля Деланди.
16. Правий акселераціонізм Н. Ленда. Поняття неореакції, «темної Просвіти».
17. Критика акселераціонізму в філософії Е. Кальпа. «Темний Дельоз».
18. Епістемний акселераціонізм Р. Негарестані.
19. Поняття постгуманістичного фемінізму в філософії Р. Брайдотті.
20. Поняття номадизму в філософії Р. Брайдотті.
21. Рецепція постструктуралізму в філософії Р. Брайдотті.
22. Рецепція феноменології в філософії А. Найманіс.
23. Постгуманістична феміністична феноменологія А. Найманіс.
24. Водні тіла, гідроспільне в філософії А. Найманіс.
25. Проекти посткритичного (поверхневого) читання філософських текстів: Латур та Гарман.
26. Постаетропоцентризм та постгуманізм на фоні антропоцену-капіталоцену.
27. Майбутнє капіталізму: роль штучного інтелекту та четвертої промислової революції в знищенні/вивільненні людства.
28. Критика К. Маркса й Ф. Ніцше та завдання прискорення капіталізму
29. Еко-софія та боротьба проти всіх форм експлуатації (жінка, природа, тварина тощо).
30. Етика інших (не-людини, не-людського).
31. Капіталістична революція чи революції капіталізм(у/-ів)?

# ЛІТЕРАТУРА

## Основна література

1. Bennett J. et al. *New materialisms: Ontology, agency, and politics*. Duke University Press, 2010. 336 p.
2. Braidotti R. *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. Columbia University Press, 1994. 342 p.
3. Braidotti R. *Patterns of Dissonance: A Study of Women in Contemporary Philosophy*. Routledge, 1991. 163 p.
4. Braidotti R. *The Posthuman*. Polity, 2013. 180 p.
5. Braidotti R., Dolphijn R. *Philosophy After Nature*. Rowman & Littlefield International, 2017. 248 p.
6. Bryant L., Srnicek N., Harman G. (ed.). *The speculative turn: Continental materialism and realism*. re.press, 2011. 430 p.
7. Culp A. *Dark Deleuze*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016.
8. Culp A. Вампиры, вервольфы, призраки - концептуальные персонажи у Жюль Делеза. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=KM68PN\\_NYU0](https://www.youtube.com/watch?v=KM68PN_NYU0).
9. DeLanda M. *A New Philosophy of Society: Assemblage Theory And Social Complexity*. Continuum, 2006. 160 p.
10. DeLanda M. *Assemblage Theory*. Edinburgh University Press, 2016. 198 p.
11. DeLanda M. *Intensive Science and Virtual Philosophy*. Continuum, 2005. 251 p.
12. DeLanda M. *Philosophy and Simulation: The Emergence of Synthetic Reason*. Continuum, 2011. 225 p.
13. Dolphijn R., Tuin I. *New materialism: Interviews & cartographies*. Open Humanities Press, 2012. 195 p.
14. Faber R., Goffey A. (ed.). *The Allure of Things: Process and Object in Contemporary Philosophy*. Bloomsbury Publishing, 2015. 252 p.
15. Ferraris M. *Manifesto of new realism*. Suny Press, 2014. 105 p.
16. Freinacht H. *Metamodern View of the Human Being* Metamoderna. March 10, 2020. URL: <http://surl.li/mtukw> (дата звернення: 17.01.2021).
17. Freinacht H. *Nordic Ideology: A Metamodern Guide to Politics, Book Two (Metamodern Guides 2)*. Metamoderna ApS, 2019. 495 p.
18. Freinacht H. *The Listening Society: A Metamodern Guide to Politics, Book One (Metamodern Guides 1)*. Metamoderna ApS, 2017. 414 p.
19. Harman G. *Circus Philosophicus*, Zero Books, 2010.
20. Harman G. *Guerrilla Metaphysics: Phenomenology and the Carpentry of Things*, Open Court, Chicago, 2004.

21. Harman G. Heidegger Explained: From Phenomenon to Thing, Open Court, Chicago, 2007.
22. Harman G. Object-oriented literary criticism // New Literary History. 2012. № 43. P. 183–203.
23. Harman G. Prince of Networks: Bruno Latour and Metaphysics, re.press, Melbourne, 2009.
24. Harman G. Quentin Meillassoux: Philosophy in the Making, Edinburgh University Press, 2011.
25. Harman G. Tool-Being. Heidegger and the Metaphysics of Objects, Open Court, Chicago, 2002.
26. Harman G. Towards Speculative Realism: Essays and Lectures, Zero Books, 2010.
27. Harman G. Weird Realism: Lovecraft and Philosophy, Zero Books, 2012.
28. Land N. Ccru - Writings 1997-2003. Time Spiral Press, 2015.
29. Land N. Fanged Noumena: Collected Writings 1987-2007. Sequence / Urbanomic, 2011. 666 p.
30. Land N. The Thirst for Annihilation: Georges Bataille and Virulent Nihilism. Routledge, 1992. 166 p.
31. Latour B, Harman G., Erdlyi Peter. The Prince and the Wolf: Latour and Harman at the LSE, Zero Books, 2011.
32. Latour B. Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern // Critical inquiry. 2004. № 30. № 2. C. 225-248.
33. Latour B. Do Scientific Objects Have a History? Pasteur and Whitehead in a Bath of Lactic Acid // Common Knowledge. Vol. 5, no. 1, 1993. P. 76-91.
34. Latour B. Pandora's Hope. Essays on the Reality of Science Studies. - Cambridge Mass.; London: Harvard University Press, 1999. - 324p.
35. Latour B. Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network- Theory. - Oxford: Oxford University Press, 2005. - 301 p.
36. Meillassoux Q, Longo A. Time Without Becoming-Mimesis International, 2014. 50 p.
37. Meillassoux Q. After finitude: An essay on the necessity of contingency. – Bloomsbury Publishing, 2010.
38. Negarestani R. Collapse Volume VII: Culinary Materialism. Urbanomic, 2012. 619 p.
39. Negarestani R. Cyclonopedia: Complicity with Anonymous Materials. Re.Press, 2008.
40. Negarestani R. Intelligence and Spirit. Urbanomic x Sequence Press, 2018. 529 p.
41. Neimanis A. Bodies of Water: Posthuman Feminist Phenomenology. Bloomsbury Academic, 2017. 230 p.

42. Posthuman Glossary. Rosi Braidotti, Maria Hlavajova (eds.). Bloomsbury, 2018. 577 p.
43. Гарман Г. Політика істини, сили і проживання. *Ukraina Moderna*. 2019. Т. 26. С. 193-202.
44. Латур Б. Про деякі емоційні наслідки капіталізму / пер. з англ. А. Дейнеки, під ред. Т. Цимбала // *Всеукраїнський соціологічний часопис "СВОЄ"*. 2015. № 1(11). С. 36-49.

### Допоміжна література

1. Fox, N.J. and Alldred, P. New materialism // Atkinson, P.A., Delamont, S., Cernat, A., Sakshaug, J.W. and Williams, M. (eds.). SAGE Research Methods Foundations. London: Sage. 2019.
2. Morton T. Dark ecology: For a logic of future coexistence. Columbia University Press, 2016.
3. Morton T. The ecological thought. Harvard University Press, 2010.
4. Van den Akker R., Vermeulen T. Periodising the 2000s, or, the Emergence of Metamodernism // *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth After Postmodernism*, London and New York, Rowman & Littlefield. 2017. С. 1-19.
5. Zahurska N. V. Post-Antropocentric Hyposubjectivation // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2018. № 58. С. 6-12.
6. Zahurska N. V. Speculative Posthumanism: Naturalization and Vitalization // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2018. № 59. С. 25-31.
7. Акулов М. І. Від симетричної антропології до політичної екології: драматична історія принципу узагальненої симетрії в акторно-мережевій теорії // *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2018. № 1. Т. 37. С. 55-60.
8. Артеменко А. П., Артеменко Я. І. Концепт об'єктність: філософська інтерпретація поняття соціальної теорії // *Гуманітарний часопис*. 2014. № 1. С. 18-24.
9. Бойко Д. Евристичний потенціал акторно-мережевої теорії у вивченні ієрархічних соціальних відносин та структур // *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2017. Т. 39. С. 95-100.
10. Брюховецька О. По той бік інтерпретації (моменти мовчання) // *МАПІСТЕРІУМ. № 71. «Культурологія»*, 2018. С. 4-12.
11. Гапон Н. П. Від філософії Дельоза до нових гендерних проєктів // *Вісник національного університету „Львівська політехніка”. Філософські науки*. 2004. № 498. С. 68-73.

12. Гапон Н. П. Філософія постструктуралізму Ж. Дельоза: перспективи теоретизування про гендер // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 16. С. 19-21.
13. Головка А. А. Критика кореляціонізму у філософії спекулятивного реалізму Квентіна Мейясу // *Тези доповідей IV Всеукраїнського форуму студентів, аспірантів і молодих учених/ ред. кол.: М. В. Поляков (голова) та ін. – Д.: ДНУ, 2017. С. 36-38.*
14. Драпак Г. Б. Ідентичність читача: від тексту до гіпертексту : дис. ... к. філол.. н. 10.01.06. Тернопіль, 2015. С. 26-29.
15. Ковалець М. С. Принцип необхідності контингентності у філософії Квентіна Мейясу) // *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 101. С. 222-225.
16. Кононова Я. Функціонування концепту «рiч» у дискурсі теоретиків акторко-мережевого підходу // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2014. Т. 1. № 4. С. 54-59.
17. Кретов П., Кретова О. Наративна versus об'єктно-орієнтована онтологія: концепт речі та перформативна модель мовлення // *Cherkasy University Bulletin: Philosophy*. 2017. № 1. С. 118-127.
18. Михайлов Д. Проблема техніки у філософії Брюно Латура // *МАГІСТЕРІУМ. Історико-філософські студії*. 2016. № 65. С. 68-72.
19. Слюсар В. М. Постмодерністський фемінізм про детермінацію самореалізації особистості // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2003. № 598. С. 153-156.
20. Солодько С. Акторно-мережева теорія як соціологічна складова інтелектуального проекту Бруно Латура // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2014. № 4. С. 156-170.
21. Солодько С. Природа агентності в акторно-мережевій теорії Бруно Латура // *Соціальні виміри суспільства*. 2013. № 5. С. 102-111.
22. Старовойт В. О. «Трансноуменалізм» та об'єктно-орієнтована онтологія: реальне, уявлюване та конституція предметності у межах спекулятивного реалізму // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2018. № 58. С. 46-58.
23. Терещенко В. В. Новітній матеріалізм і проблема онтологічного подвоєння світу / В. В. Терещенко // *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал / Голов. ред. Д. В. Яковлев; відпов. секретар І. В. Шамша; Міністерство освіти і науки України; Національний університет "Одеська юридична академія"*. Одеса, 2017. Вип. 17. С. 111-114.
24. Фадєєв В. Автономія культури: від «насиченого опису» до онтологічного повороту // *Етнічність. Культура. Історія. Соціально-філософські нариси*. К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. С. 6-107.

25. Фадєєв В. Мережі, тертя та машини війни: методологічні нотатки про українську кризу // *Схід*. 2015. № 2. С. 81-85.
26. Шимчишин М. Парадигми та виміри постгуманізму // *Сучасні літературознавчі студії*. 2013. № 10. С. 484-492.
27. Шолухо Н. Естетика тілесності в об'єктно-орієнтовані онтології (на прикладі серіалу «Світ Дикого Заходу») // *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2019. № 23. С. 113-117.
28. Шолухо Н. Об'єктно-орієнтована онтологія Грема Гармана як модель культур-філософських досліджень // Треті академічні читання пам'яті професора Г.І. Волинки: «Філософія, наука і освіта». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 травня 2019 року. Київ: ТОВ «ВАДЕКС», 2019. С. 99-101.
29. Юрченко Е. А. «Темне просвітництво»: раціоналізований футуристичний ультратрадиціоналізм // Читання пам'яті Івана Бойченка – 2017. Людина. Історія. Господарство : Всеукр. круглий стіл (27 жовт. 2017 р.) : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – Київ : Знання України, 2017. С. 77-80.
30. Юрченко Е. А. Неореакція: шокуючий археофутурізм // «Дні науки філософського факультету – 2017», Міжн. наук. конф. (2017 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2017", 25-26 квіт. 2017 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2017. Ч. 3. С. 126-128.

### Інформаційні ресурси

1. Блог Грема Гармана. URL: <https://doctorzamalek2.wordpress.com/>
2. Офіційний веб-сайт Бруно Латура. URL: <http://www.bruno-latour.fr/>
3. Блог про спекулятивний реалізм. URL: <https://speculativeheresy.wordpress.com/resources/>
4. Бібліографія Мануеля Деланди. URL: <https://www.cddc.vt.edu/host/delanda/>
5. Персональний сайт Ендрю Кальпа. URL: <http://www.andrewculp.org/>
6. Персональний сайт Ніка Ленда. URL: <https://web.archive.org/web/20200810122512/https://xenosystems.net/>
7. Блог Рези Негарестані. URL: <https://toyphilosophy.com/>
8. Персональний сайт Розі Брайдотті. URL: <https://rosibraiddotti.com/>
9. Матеріали про спекулятивний реалізм. URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/8388/8564>

Навчальне видання

**Ільїн** Ілля Вікторович

**СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ**

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,76. Наклад 50 пр. Зам. № 204/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,  
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009  
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна